

1999 – "הרעלת המיונז" בחיל האוויר

מאת: סרן שירן בן-ארי, עוזרת היועץ המשפטי לחיל הרפואה, מחלקת הייעוץ והחקיקה

בחודש אוגוסט 1995 אירעה הרעלת מזון גדולה בבסיס "עובדה" של חיל האוויר, כתוצאה מאכילת מיונז מקולקל שהוכן במטבח המחנה, בניגוד להוראות מקצועיות שהיו בתוקף אותה עת. כפועל יוצא מכך, 295 חיילים ואזרחים לקו במחלה זיהומית שמקורה בחיידק סלמונלה. רס"ב מאיר (מישל) דהן היה בין הנפגעים, ונפטר למחרת היום. בעקבות האירוע נפתחה חקירת מצ"ח ואף מונה שופט לחקירת סיבת המוות. החקירה הושלמה בשנת 1999, והשופט הורה על העמדת ארבעה נאשמים לדין.

רקע עובדתי

ביום 14 באוגוסט 1995 הוגש בארוחת הצהריים בבסיס עובדה של חיל האוויר סלט מיונז שהוכן במטבח הבסיס מביצים טריות, והכיל חיידקי סלמונלה. סלט המיונז גרם להתפרצות מחלה זיהומית בקרב יושבי הבסיס. 295 חיילים ואזרחים לקו "בגסטרו אנטריטיס חריפה" (דלקת זיהומית בקיבה ובמעיו), ביניהם גם רס"ב מאיר מישל דהן, אשר נפטר למחרת היום במרפאת הבסיס. דו"ח הניתחה קבע כי הרעלת המזון, על רקע מחלה כרונית לבבית מסוג טרשת עורקים, ממנה סבל רס"ב דהן ז"ל, הייתה הגורם למותו.

הוראות קצין הרפואה הראשי שהיו בתוקף באותה עת קבעו כי ביחידות השהות באזורים חמים (וביניהן בסיס "עובדה" בנגב) לא יוכן סלט מיונז בתקופת הקיץ, בין 1 באפריל ל-1 בדצמבר. זאת ועוד, מספר חודשים לפני האירוע הופץ מכתב מטעם ראש מדור רפואה מונעת במפקדת קצין הרפואה החיילי אשר קבע, כי האיסור על הכנת מיונז יורחב לכל עונות השנה. במכתב נקבע שיש להנחות את כלל עובדי המטבחים לפעול לפיו, מיידי.

על-פי ממצאי החקירה, מכתב זה התקבל על-ידי סא"ל זיקלין מיוסט, שהייתה באותה עת מפקדת טייסת המנהלה בבסיס "עובדה", והיא העבירה אותו בו ביום לסרן צבי בן שימול, מפקד גף התזונה ביחידה. בחקירתו ציין סרן בן שימול, כי לא הכיר את ההנחיה להימנע מהכנת המיונז, למרות שרישום הדואר לימד, כי המכתב הנדון התקבל במשרדו בשני עותקים. המכתב נמצא גם באחד הקלסרים במשרדה של סרן ד"ר איריס נוימן, שנכנסה לתפקיד מפקדת גף הרפואה בבסיס "עובדה", שבועות ספורים לפני אירוע הרעלת המזון, ובחקירתה טענה כי דבר קיומו של המכתב לא הובא לידיעתה במסגרת החפיפה לתפקיד. גם אחראי המטבח, רס"ם שלום בורבאה, מסר בחקירה כי לא ידע על האיסור בדבר הכנת מיונז וכי לא קיבל הנחיה או מכתב בעניין זה.

בחקירה נתגלה עוד, כי מצבו התברואתי של מטבח היחידה היה מחפיר, וכי תנאיו היו כר פורה לזיהום בחיידק הסלמונלה או להתרבותו. השופט החוקר, סא"ל דורון פייליס (כדרגתו ותוארו אז), סבר כי הארבעה התרשלו בתפקידם – בפיקוד, בפיקוח, בניהול, בהתראה ובשמירה על מצבו התפקודי והתברואתי של המטבח; במסקנותיו הוא קבע, כי התרשלות זו הביאה למות רס"ב דהן. הוא הורה על העמדתם לדין בעבירה של גרם מוות ברשלנות.

ההליך המשפטי

ביום 14 ביוני 1999, כמעט ארבע שנים לאחר הרעלת המזון בבסיס "עובדה", ולאחר חקירה והליך קבלת החלטות מורכב, הגישה התביעה הצבאית כתב אישום נגד ארבעת הנאשמים, בגין גרימת מוות ברשלנות, לפי סעיף 304 לחוק העונשין; ובגין גרימת חבלה ברשלנות, לפי חוק העונשין, התשל"ז-1977, וזאת בגין מחדליהם ומעשיהם הרשלניים.

לאחר תחילת המשפט, הפרקליט הצבאי הראשי החליט לבטל את כתבי האישום שהוגשו נגד סא"ל מיוסט ונגד סרן ד"ר נוימן, שהיו אחראיות כחלק מהגדרת תפקידן לבצע פעולות של בקרה ופיקוח על תברואת המטבח. ביטול כתב האישום נעשה לאחר שבמהלך המשפט התחורר, כי אין בראיות שהוצגו כדי לבסס אחריות משפטית מצדן להרעלת המזון שארעה. כתב האישום בוטל, והשתיים זוכו מכל אשמה.

על מינוי שופט חוקר בנסיבות מוות

סעיף 298א לחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955 קובע את סמכות נשיא בית הדין הצבאי לערעורים להורות על חקירת סיבת מוות, לבקשת הפרקליט הצבאי הראשי או אדם מעוניין, בנסיבות בהן מת חייל שלא בקרב, וקיים יסוד סביר לחשש שסיבת מותו של החייל אינה טבעית או שמותו נגרם בעבירה, או שמת חייל בהיותו נתון במעצר, במחבוש או במאסר או בהיותו מאושפז בבית חולים לחולי נפש.

במסגרת הסמכויות הנתונות לשופט חוקר, ראשי הוא, אם סבר שיש בראיות שהובאו בפניו כדי להוכיח לכאורה שנעברה עבירה על ידי אדם, לצוות שאותו אדם יואשם לפני בית דין צבאי או בית משפט אחר בשל אותה עבירה, ובלבד שנתן לאדם הזדמנות להשמיע טענותיו ולהביא ראיות בפניו.

במקרה שבענייננו, כתב האישום כנגד סא"ל מיוסט ונגד סרן ד"ר נוימן הוגש על ידי התביעה הצבאית בהתאם להחלטת השופט החוקר, סא"ל פייליס, שמונה לחקור את נסיבות מותו של רס"ב דהן, והורה על העמדתן של השתיים לדין בעבירה של גרימת מוות ברשלנות. כתב האישום הוגש על אף שהתביעה הצבאית סברה שאין יסוד להטיל על סא"ל מיוסט ועל סרן ד"ר נוימן אחריות משפטית בעבירה זו. לבסוף, השתיים זוכו מכל אשמה, במהלך המשפט שהתנהל בעניינן.

שונה הייתה התוצאה בעניינם של שני הנאשמים האחרים, סרן בן שימול (מפקד גף התזונה) ורס"ם בורבאה (אחראי המטבח), שהופקדו באופן ישיר על הפעלתו ותפקודו של המטבח בבסיס, והיו אחראים למצבו התברואתי ולאופן הטיפול במזון בו.

סרן בן שימול הואשם בכך, שלאחר שקיבל את מכתבו של רמ"ד הרפואה המונעת, שאסר על הכנת מיוזג לאורך השנה כולה, לא הנחיל את תוכן המכתב לפקודיו העובדים במטבח ולא וידא את יישום הוראותיו. הוא הסכים להסדר טיעון, והודה בכך שגרם למותו של רס"ב דהן ברשלנות. נגזרו עליו חודשיים של מאסר על תנאי והורדה לדרגת סגן. בהסדר הטיעון נלקחו בחשבון העובדה שהנאשם נטל אחריות בקשר לגרימת מוות, עברו הנקי בהיותו קצין מצטיין שקידומו עוכב, והזמן הרב שחלף מיום האירוע ועד יום הכרעת הדין (ארבע שנים).

רס"ם בורבאה כפר בהאשמות שיוחסו לו. בשנת 2003, בתום הליך הוכחות, ניתנה הכרעת הדין בעניינו. הרכב השופטים, בראשותו של אל"ם (מיל") מרדכי קרמניצר, זיכה אותו מעבירת גרם מותו ברשלנות של רס"ב דהן ז"ל, אך הרשיע אותו בעבירה של גרימת חבלה ברשלנות ביחס לשאר החיילים שלקו בהרעלת המזון.

השופטים נימקו את הזיכוי מעבירת גרימת המוות ברשלנות, בכך שלא הוכח שרס"ם בורבאה יכול היה בנסיבות העניין להיות מודע לכך שמעשיו או מחדליו עלולים היו להוביל למותו של המנוח.)

השופטים קבעו, כי הסיכון למוות כתוצאה מהרעלת סלמונלה בקרב אוכלוסייה רגילה הוא כה נדיר, שאדם מן היישוב לא יכול היה לצפות את התוצאה הטראגית. לעומת זאת, ניתן היה לצפות כי מי שיאכל מן המזון

המקולקל יחלה ויסבול חבלות, ועל כן רס"ם בורבאה הורשע בעבירה של גרימת חבלה ברשלנות.

על בורבאה נגזרו חודשיים של מאסר על תנאי. שיקול מכריע בקביעת העונש היה חלוף הזמן רב ביותר מאז האירוע - כשמונה שנים. שיקול זה היה בין היתר הבסיס להחלטת התביעה הצבאית שלא להגיש ערעור על הכרעת הדין בעניינו של רס"ב בורבאה. זאת, למרות ההבדל המהותי בין הרשעותיהם של סרן בן שימול ושל רס"ם בורבאה - הראשון הורשע בגרימת מוות ברשלנות ואילו השני זוכה מאותה עבירה, בנסיבות עובדתיות דומות.

מאסר על תנאי לקצין שהורשע בפרשת הרעלת המזון בבסיס חיל האוויר ב-95'

מאת עמוס הראל | 21.06.2001 | 00:00 | עודכן ב: 05:36

כמעט שש שנים לאחר הרעלת המזון הגדולה בחיל האוויר, שבה מת איש צבא הקבע ונפגעו 294 חיילים ואזרחים, הורשע שלשום נאשם ראשון במקרה. הנאשם, קצין בדרגת סרן, נדון לחודשיים מאסר על תנאי.

כתבה באתר עיתון "הארץ" בקשר לפרשה

חשיבות הפרשה

פרשת "הרעלת המיונז בחיל האוויר" הייתה אירוע טראגי בו מצא את מותו חייל ביחידה, בנסיבות חריגות. החקירה שנערכה הצביעה על כשלים וליקויים רבים בהתנהלות בעלי תפקיד שהיו אמונים על תברואת מטבח היחידה. מצב התברואה במטבח היה בשפל המדרגה, באופן מתמשך, בתקופה שלפני פרוץ ההרעלה וביום ההרעלה עצמו.

הפרשה זכתה להד ציבורי רחב ולביקורת, הן נוכח מותו הטראגי של רס"ב דהן ז"ל, הן נוכח העונשים המקלים באופן יחסי שנגזרו על בעלי התפקידים שהתרשלו, הן נוכח חלוף הזמן הממושך מיום האירוע ועד למועד מתן הכרעת הדין האחרונה בפרשה. היו שטענו כי ההליך המשפטי שהתנהל היה בגדר "מעט מדי ומאוחר מדי".

חשיבות הפרשה טמונה בהפקת הלקחים שנעשתה בעקבות האירוע ובהדגשת האחריות המוטלת על מפקדים לשמירה על שלום החיילים, בדגש על חובת מילוי הוראות מקצועיות בצבא.

מדוע בחרתי בנושא?

בתפקידי הנוכחי אני משמשת כעוזרת היועץ המשפטי לחיל הרפואה.

גם בחלוף שנים רבות נודעת לפרשת "הרעלת המיונז" חשיבות רבה בקרב הגורמים המקצועיים המוסמכים בחיל הרפואה. פרשה זו אף משמשת מקרה בוחן ללימוד נושא אחריות המפקדים ובעלי התפקיד, לשמירה על בריאותם וחייהם של החיילים, לחובת מילוי הוראות מקצועיות ולהקפדה על עמידה בהוראות ובפקודות המחייבות בקשר לפעילות הצבאית.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים:

- חס"ם/1/96 החלטת שופט חוקר בעניין נסיבות מותו של רס"ב מאיר (מישל) דהן ז"ל (26 בינואר 1999);
- מ/99/2 א' התובע הצבאי הראשי נ' סרן צבי בן שימול (הכרעת הדין מיום 5 ביוני 2001 וגזר הדין מיום 19 ביוני 2001);
- מ/99/2 א' התובע הצבאי הראשי נ' רס"ם שלום בורבאה (הכרעת הדין מיום 7 ביולי 2003 וגזר הדין מיום 22 בספטמבר 2003).